

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КЕДИК ВЕРОНІКА ПЕТРІВНА

УДК 343.213: 343.222.4 (477)

**УНІВЕРСАЛЬНИЙ ТА РЕАЛЬНИЙ ПРИНЦИПИ ЧИННОСТІ
ЗАКОНУ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
У ПРОСТОРИ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України
СТРЕЛЬЦОВ Євген Львович,
Національний університет «Одеська юридична
академія», завідувач кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЧУВАКОВ Олег Анатолійович,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, завідувач кафедри
кримінального права, кримінального процесу
та криміналістики;

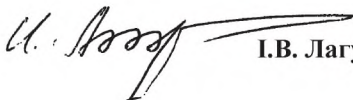
кандидат юридичних наук, доцент
ЛЕНЬ Валентин Валентинович,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
професор кафедри публічного права

Захист відбудеться «__» _____ 2021 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «__» _____ 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Відповідно до статті 1 Кримінального кодексу України (далі – КК України) Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням. Тобто вихідні, основоположні ідеї, які випливають зі змісту завдань КК України, виступають в якості своєрідної призми, через яку необхідно розглядати всі зміни і доповнення, що вносяться до чинної кримінально-правової норми, на предмет їх своєчасності, доцільності та необхідності.

Проблеми дії кримінального закону до цього часу залишаються недостатньо дослідженими в кримінально-правовій науці. Частково це зумовлено тим, що і в загальній теорії права досі ще не досягнуто однозначності в розумінні загальних питань дії закону. Просторові межі кримінального закону визначаються принципами, безпосередньо закріпленими у КК України, до яких відносяться: територіальний принцип, принцип громадянства, екстериторіальний, заступницький, реальний і універсальний принципи. Перераховані принципи дозволяють вирішити питання про те, як вчинення кримінальних правопорушень, якими особами і на яких територіях (об'єктах) тягне за собою кримінальну відповідальність за законодавством України.

Питання чинності кримінального закону в часі та просторі досліджувалися у працях багатьох вітчизняних учених, таких, як П. П. Андрушко, В. І. Борисов, О. М. Броневицька, М. В. Буроменський, А. А. Вознюк, В. К. Гришук, Н. В. Дрьоміна-Волок, О. О. Житний, К. П. Задоя, О. В. Замудрякова, Н. А. Зелінська, Т. І. Ковальова, М. Й. Коржанський, М. П. Куцевич, С. П. Кучевська, В. В. Лень, П. С. Матишевський, А. А. Митрофанов, О. І. Моїсєєв, В. О. Навроцький, Ю. А. Пономаренко, Т. В. Родіонова, А. В. Савченко, М. П. Свистуленко, О. В. Степаненко, Є. Л. Стрельцов, О. В. Чуваков, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. Б. Харченко та інших. Їх праці є значним вкладом у розвиток вчення про дію кримінального закону в просторі. Водночас вирішення питань просторової дії кримінального закону набуло особливої актуальності в сучасних умовах, і наявні дослідження не охоплюють усього кола існуючих проблем, які стосуються дії вітчизняного кримінального закону в просторі. Вирішення певних проблем чинності кримінального закону в просторі неможливе без урахування особливостей співвідношення кримінального права з міжнародним правом.

Сучасні вимоги і завдання боротьби зі злочинністю, спрямовані на врегулювання правопорядку в країні і захист прав та інтересів громадян, вимагають подальшого дослідження найбільш складних теоретичних проблем у сфері чинності кримінального закону в просторі. Однією з таких актуальних проблем є дослідження концептуальних основ учення про дію кримінального

закону в просторі і осмислення практики застосування відповідних кримінально-правових норм у діяльності правоохоронних органів.

Зазначені обставини зумовили обрання теми дисертації, визначили об'єкт та предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» на 2011–2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 роки «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (ДРН 0110U000671) та плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016–2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116Ш 01842) на 2016–2020 роки. Дисертаційне дослідження виконане також відповідно до плану фундаментального наукового дослідження «Теорія кримінальної законотворчості: концептуальні основи» (державний реєстраційний номер 0115U002494), яке здійснювалося у 2015–2017 роках, та плану фундаментального наукового дослідження «Євроінтеграційна кримінально-правова політика України» (державний реєстраційний номер: 0118U003677) на 2018–2019 роки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є встановлення і розкриття змісту законодавчо закріплених універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі, аналіз ієрархії принципів дії кримінального закону в просторі, формулювання правил пріоритетної дії універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі.

Відповідно до поставленої мети у дисертації вирішувалися такі завдання: з'ясувати суттєві юридичні ознаки принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі;

розглянути історико-правові аспекти та соціальну зумовленість становлення універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі;

з позицій кримінально-правової компаративістики проаналізувати законодавство окремих зарубіжних країн щодо універсального та реального принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі;

запропонувати детальну кримінально-правову характеристику універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі;

розв'язати проблемні питання реалізації універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі та законодавчих актів щодо видачі осіб;

з урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про універсальний та реальний принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі опрацювати і науково обґрунтувати конкретні рекомендації щодо його вдосконалення і практики застосування в цій сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації універсального та реального принципів чинності кримінального закону у просторі в кримінальному праві.

Предметом дослідження є універсальний та реальний принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі.

Методи дослідження. Методологічною основою проведеного дисертаційного дослідження є поєднання теоретичного та практичного підходів, у рамках яких застосовуються загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. За допомогою діалектичного методу поглиблено понятійний апарат, з'ясовано сутність та ознаки принципів кримінального права, зокрема, принципів чинності кримінального закону в просторі (розділи 1, 2, 3). Формально-юридичний та логіко-семантичний методи дали змогу визначити необхідний термінологічний інструментарій (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2). Аналітичний метод застосовувався при вивченні наукової літератури, узагальненні окремих позицій учених та формулюванні висновків і пропозицій (підрозділ 1.2). За допомогою герменевтичного методу було здійснено тлумачення положень кримінального законодавства та аналіз наукових позицій учених для розуміння універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі як принципів кримінального права (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2). Історичний метод використовувався при дослідженні етапів становлення принципів чинності кримінального закону в просторі (підрозділи 1.2). Застосування системно-структурного методу дослідження дозволило продемонструвати місце та значення принципів чинності кримінального закону у просторі в кримінальному праві (підрозділи 3.1, 3.2). Порівняльно-правовий метод (компаративістський) метод використовувався при з'ясуванні співвідношення положень КК України з положеннями кримінальних законів інших держав (підрозділ 1.3). Соціологічний метод використовувався при проведенні та аналізі результатів анкетування та дослідженні емпіричної бази (підрозділи 3.1, 3.2). Використання статистичного методу забезпечило обґрунтування теоретичних положень роботи даними судової практики (підрозділи 2.1, 2.2). Логіко-нормативний метод використовувався для формулювання змін до чинного законодавства України (підрозділ 3.1).

Нормативну основу дослідження становлять пам'ятки кримінального права, які діяли на території України в минулому, Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері забезпечення основних прав, свобод та

інтересів людини і громадянина, акти чинного кримінального законодавства України та деяких зарубіжних держав (Республіки Азербайджан, Республіки Болгарія, Королівства Нідерланди, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Молдова, Республіки Польща, Австрійської Республіки, Італії, Федеративної Республіки Німеччина, Франції, Швейцарської Конфедерації та інших).

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: офіційна статистична інформація про притягнення до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені за межами України; судові рішення, що внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень щодо кримінальних правопорушень, вчинених за межами України проти громадян України, інтересів держави та ін.; рішення Європейського суду з прав людини; результати інтерв'ювання та анкетування понад 200 громадян України з приводу їх ставлення до вказаної проблематики, серед яких практикуючі юристи, судді, прокурори, адвокати, слідчі та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних і практичних аспектів універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі.

У межах здійсненого дослідження одержані такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

обґрунтовано розуміння реального принципу чинності кримінального закону в просторі як права будь-якої держави реалізовувати свою екстериторіальну юрисдикцію стосовно іноземців або осіб без громадянства, які вчинили передбачені кримінальним законом цієї держави тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод її громадян або інтересів цієї держави;

обґрунтовано розуміння універсального (космополітичного) принципу чинності кримінального закону в просторі як права держав-учасниць міжнародних договорів (конвенцій) реалізовувати екстратериторіальну юрисдикцію стосовно іноземців або осіб без громадянства, які вчинили міжнародні кримінальні правопорушення або кримінальні правопорушення міжнародного характеру, що посягають на інтереси декількох держав чи міжнародного співтовариства;

обґрунтовано положення щодо необхідності забезпечення конкретизації підстави застосування реального принципу шляхом наведення певного переліку кримінальних правопорушень, вчинення яких іноземними громадянами або особами без громадянства за межами її території дозволяло б застосувати реальний принцип чинності кримінального закону в просторі;

вдосконалено:

положення щодо відокремлення певних категорій суб'єктів, на яких може бути поширена юрисдикція держави щодо реального принципу чинності

кримінального закону в просторі. Це іноземці – особи, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав, так само біпатриди, що не мають громадянства України, біженці-іноземці чи особи-іноземці, які потребують додаткового або тимчасового захисту, які не перебували в Україні на момент вчинення кримінального правопорушення і які не проживають постійно на території України; особи без громадянства – особи, яких жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином, так само біженці без громадянства чи особи без громадянства, які потребують додаткового або тимчасового захисту, які не перебували в Україні на момент вчинення кримінального правопорушення і які не проживають постійно на території України;

поняття інтересів України, в контексті ст. 8 КК України, які розуміються як інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та територіальну цілісність України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян від реальних і потенційних загроз воєнного чи невоєнного характеру, які ускладнюють реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України;

дістало подальшого розвитку:

положення, що універсальний та реальний принципи чинності кримінального закону в просторі впливають на результативність кримінально-правового регулювання, і їм притаманні такі ознаки принципів кримінального права, як: 1) об'єктивно-суб'єктивний характер; 2) регулятивність; 3) спеціально-юридична природа; 4) нормативність; 5) обов'язковість на двох рівнях кримінально-правового регулювання: правотворчому та правозастосовчому; 6) системність;

теоретичні підходи до визначення і співвідношення територіального принципу, принципу громадянства, універсального та реального принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі;

положення про мінімізацію просторових колізій вітчизняного та зарубіжного кримінального законодавства і оптимального їх вирішення;

положення про достатню соціальну обумовленість універсального та реального принципів чинності кримінального закону в просторі з погляду історичного аспекту розвитку та сучасного стану кримінального законодавства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертаційному дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – при подальших розробках теоретичних і прикладних проблем реалізації принципів чинності кримінального закону в просторі;

правотворчій діяльності – для подальшого вдосконалення кримінального законодавства України в частині реалізації принципів чинності кримінального закону в просторі;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практичної діяльності правоохоронних органів (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Одеської місцевої прокуратури № 1 від 07.12.2020 р.);

навчальному процесі – для викладання в закладах вищої освіти навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина», «Кримінально-правова охорона прав і свобод людини», «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки», підготовки навчальної та методичної літератури (Акт про впровадження результатів дисертації у навчальний процес Національного університету «Одеська юридична академія» від 16.11.2020 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження були апробовані під час обговорення дисертації та окремих її розділів на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення, теоретичні і практичні висновки дисертаційної роботи викладено також у доповідях на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів: Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Відповідальність за кримінальні правопорушення у сучасному вимірі» (м. Одеса, 27 грудня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Одеса, 22–23 березня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні» (м. Одеса, 30–31 березня грудня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми криміналістики» (м. Одеса, 27–28 травня жовтня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Одеса, 28–29 листопада вересня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м. Одеса, 12–13 грудня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Чинники розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (м. Дніпропетровськ, 5–6 грудня травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Новітні тенденції законотворчості у сфері кримінального права» (м. Одеса, 20 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» (м. Одеса, 19–20 вересня 2014 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування» (м. Одеса, 7 лютого 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (м. Донецьк, 5–6 грудня 2014 р.); Круглому столі «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (м. Одеса, 30 травня

2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Юридична наука і практика виклику часу» (м. Одеса, 13 березня 2014 р.); Круглому столі «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (м. Одеса, 29 травня 2015 р.); Круглому столі «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (м. Одеса, 24 травня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальне право в умовах глобалізації» (м. Одеса, 25 травня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови» (м. Одеса, 16 червня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Політико-правова доктрина державного суверенітету в умовах глобалізації» (м. Одеса, 26 жовтня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 17 травня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри» (м. Одеса, 24 травня 2019 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладено у 36 наукових публікаціях, з яких 7 наукових статей опубліковані у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, 2 наукові статті опубліковані у зарубіжних періодичних виданнях юридичного напрямку, а також 27 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (288 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з яких основний зміст – 200 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлені наукова новизна одержаних результатів та їх практичне значення, зазначено про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Історико-правовий та міжнародно-правовий аналіз універсального та реального принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі» складається з трьох підрозділів, які присвячені ретроспективному та компаративістському аналізу формування кримінально-правового законодавства щодо універсального та реального принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі.

У **підрозділі 1.1. «Поняття та види принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі»** дається загальна

характеристика принципів права, і, безпосередньо, принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі, їх видів та структури.

Встановлено, що принципи права є системоутворюючою, фундаментальною, універсальною категорією, яка визначає зміст і напрями правового регулювання та поширюється на всіх суб'єктів права. Вони пов'язують між собою правову систему та учасників суспільних відносин з метою гармонізації інтересів громадян, суспільства і держави.

Правові принципи поділяються на загальноправові, тобто властиві праву в цілому, і на галузеві, притаманні окремим галузям права, такі, як принципи чинності кримінального закону у просторі, серед яких виділяють територіальний принцип, принцип громадянства, універсальний та реальний принципи. Ознаками цих галузевих принципів є їх об'єктивно-суб'єктивний, спеціально-юридичний, нормативний характер, фундаментальність та системність.

У підрозділі 1.2. «Історія становлення універсального та реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі» проаналізовано відповідне кримінальне законодавство, що діяло на теренах України.

Становлення інституту чинності кримінального закону у просторі в зарубіжному та у вітчизняному кримінальному праві зайняло тривалий період часу. Спочатку в основному існував персональний принцип, відповідно до якого кожен підкорявся своїм законам, де б він не знаходився. Так, у період раннього середньовіччя дія кримінальних законів, як і законів взагалі, поширювалися не на певну територію, а на певну національність, і тому на території однієї і тієї самої держави на різні національності поширювалися дія різних законів. Перші договори давньоруських князівств із сусідніми державами свідчать про закріплення в них принципу землі, згідно з яким кримінальна відповідальність за злочин встановлювалася і наставала за нормами місця вчинення злочину. Руська правда Ярослава Мудрого відбила зростання князівської влади взагалі і територіальної юрисдикції зокрема. В подальшому, відповідно до статті 179 Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року, піддані Російської імперії, що знаходилися поза межами держави, де вчинили злочин проти прав державної влади своєї батьківщини або цілісності, безпеки держави, або ж у порушення прав одного чи кількох зі своїх співвітчизників, підпадали під дію цього Уложення. У випадках, коли іноземці вчиняли злочини проти Російської імперії за її межами, то вони підпадали під дію кримінального законодавства царської Росії.

Вже за радянських часів у статті 3 КК УСРР 1927 року встановлювалося правило, згідно з яким за вчинені на території Союзу ССР злочини громадяни союзних республік підлягали кримінальній відповідальності за законом місця вчинення злочину. Питання про кримінальну відповідальність іноземних громадян, які користувалися правом екстериторіальності, вирішувалося не за загальним правилом, а кожен раз підлягало вирішенню дипломатичним шляхом (ст. 5 КК УСРР 1927 року). Кримінальний кодекс УРСР 1960 року

передбачав, що громадяни України, які вчинили злочини за межами України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом, якщо вони притягнуті до кримінальної відповідальності або віддані до суду на території України. На тих самих підставах несли відповідальність перебуваючі в Україні особи без громадянства, які вчинили злочини за межами України. У 1983 році статтю 5 КК УРСР 1960 року доповнили частиною четвертою, відповідно до якої іноземні громадяни за злочини, вчинені поза межами України, підлягали відповідальності за кримінальними законами України у випадках, передбачених міжнародними договорами.

У підрозділі 1.3. «Універсальний та реальний принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі в кримінальному праві зарубіжних країн» проаналізовано відповідне кримінальне законодавство зарубіжних країн щодо універсального та реального принципу чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі.

У кримінальному законодавстві зарубіжних країн у різний спосіб закріплено універсальний та реальний принципи чинності кримінального закону в просторі. По-різному визначаються коло тих діянь, які підпадають під дію цих принципів, способи їх законодавчого закріплення через перелікову фіксацію кримінальних правопорушень, на які поширюють свою дію ці принципи, або рамкове закріплення з фіксацією лише об'єкта кримінально-правової охорони, або змішаний підхід з указівкою на конкретний перелік об'єктів, при посяганні на які можливе застосування зазначених принципів чинності кримінального закону в просторі. Разом з тим це не виключаються значні відмінності у формулюванні конкретних норм, у яких безпосередньо викладено положення про чинність кримінального закону в просторі. Це пов'язано з особливостями законодавчої техніки, національними правовими традиціями, визначеністю та легітимністю у певних державах загальних принципів права. Зокрема, це виражається в тому, що у кримінальних кодексах деяких держав (Республіки Білорусь, Республіки Казахстан) шляхом застосування міжнародного та реального принципів формально захищаються лише державні інтереси, тоді як у більшості країн романо-германської правової сім'ї цими принципами захищаються як інтереси цих держав, так і їх окремих громадян (Республіка Німеччина, Республіка Франція, Республіка Польща, Республіка Вірменія, Республіка Молдова, Республіка Таджикистан). Універсальний та реальний принципи знайшли своє закріплення і в кримінальному законодавстві країн мусульманського права, далекосхідної, а також змішаної правових сімей. Але, як правило, цими принципами захищаються тільки інтереси держави, а пасивний персональний принцип не знаходить свого вираження (наприклад, в Ісламській Республіці Іран).

Другий розділ «Характеристика універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі» присвячений кримінально-правовій характеристиці універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі та складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Універсальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність України у просторі» досліджуються ознаки та зміст універсального принципу чинності закону про кримінальну відповідальність України у просторі.

Екстратериторіальність є проміжною між територіальним та універсальним принципом, тоді як екстериторіальність є проміжною між територіальним та реальним принципами, коли реальний принцип виступає як виняток з територіального принципу.

Універсальний (космополітичний) принцип чинності кримінального закону в просторі – це право держав-учасниць міжнародних договорів (конвенцій) реалізовувати екстратериторіальну юрисдикцію стосовно іноземців або осіб без громадянства, які вчинили міжнародні кримінальні правопорушення або кримінальні правопорушення міжнародного характеру, що посягають на інтереси декількох держав чи міжнародного співтовариства. Стосовно України універсальний принцип чинності кримінального закону в просторі полягає в тому, що іноземці або особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні і вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за КК України у випадках, передбачених чинними міжнародними договорами, учасником яких є Україна, та на підставі яких у КК України закріплено відповідні норми, що передбачають кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення, які посягають на систему та порядок охоронюваних міжнародним правом суспільних відносин, що забезпечують мирне співіснування держав, дотримання правил міжнародного спілкування, ведення збройних конфліктів, а також на міжнародні гарантії безпеки національних, расових, релігійних груп та людства в цілому. Це є підставою для видачі осіб в Україну, які вчинили на території іншої держави тяжкі або особливо тяжкі злочини, що порушують інтереси України.

У підрозділі 2.2. «Реальний принцип чинності закону про кримінальну відповідальність України у просторі» досліджуються ознаки та зміст реального принципу чинності закону про кримінальну відповідальність України у просторі.

На підставі аналізу відповідних актів вітчизняного законодавства та законодавства окремих зарубіжних країн відокремлені певні категорії суб'єктів, на яких може бути поширена юрисдикція держави щодо реального принципу чинності кримінального закону в просторі. Це іноземці – особи, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав, так само біпатриди, що не мають громадянства України, біженці-іноземці чи особи-іноземці, які потребують додаткового або тимчасового захисту, які не перебували в Україні на момент вчинення кримінального правопорушення, і які не проживають постійно на території України; особи без громадянства – особи, яких жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином, так само біженці без громадянства чи особи без громадянства, які потребують додаткового

або тимчасового захисту, які не перебували в Україні на момент вчинення кримінального правопорушення, і які не проживають постійно на території України. Важливою умовою застосування реального принципу чинності кримінального закону в просторі є умова, що громадяни іноземної держави чи особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, не були засуджені в іноземній державі та притягнуті до кримінальної відповідальності на території України за те саме кримінальне правопорушення (ст.ст. 2, 9 КК України). Враховуючи наведені позиції та положення нового вітчизняного законодавства, запропоновано під інтересами України, в контексті статті 8 КК України, розуміти інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та територіальну цілісність України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян від реальних і потенційних загроз воєнного чи невоєнного характеру, які можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Третій розділ «Проблеми вдосконалення універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі» присвячений перспективам вдосконалення кримінального законодавства України в частині реалізації універсального і реального принципу чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі та складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Нормативні та прикладні аспекти вдосконалення реалізації універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі» проаналізовано певні аспекти вдосконалення універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі.

Універсальний принцип чинності кримінального закону у просторі, незважаючи на його, переважно, конвенційний характер, має низку невизначеностей, пов'язаних з особливостями імплементації положень міжнародно-правових актів, процедурних питань реалізації цього принципу в національному законодавстві. Через те, що універсальний принцип є субсидіарним, він діє у тих випадках, коли фактично унеможливлене застосування територіального принципу та принципу громадянства. Механізм реалізації універсального принципу повинен бути побудований таким чином, щоб виключити можливість колізії між різними видами юрисдикцій держав-учасниць при вчиненні кримінально-правового делікту, який потребує їх втручання. Це можливо через встановлення ієрархії юрисдикцій на підставі міжнародного та міждержавного узгодження змістовних та формалізованих засад реалізації універсального принципу чинності кримінального закону у просторі.

У підрозділі 3.2. «Реалізація універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі при застосуванні законодавства щодо видачі осіб» проаналізовано

співвідношення та реалізація універсального і реального принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі та законодавчих актів щодо видачі осіб.

Проблемними, з точки зору співвідношення універсального принципу чинності кримінального закону та екстрадиції, є питання щодо врахування в приписах КК України про екстрадицію положень міжнародно-правових актів про передачу Україною особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, в тому числі і власних громадян. Зокрема, при вчиненні міжнародних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень міжнародного характеру держави, у зв'язку зі спільною участю в підтриманні миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, покладають на себе обов'язки щодо співпраці з міжнародними судовими установами в частині видачі цим установам з території України суб'єктів кримінальних правопорушень, у тому числі власних громадян, якщо вчинені ними кримінальні правопорушення знаходяться в юрисдикції таких установ, і це повинно бути відображено у національному законодавстві.

Реальний принцип чинності кримінального закону в просторі дає змогу відповідним українським правоохоронним органам, за наявності належних підстав, заявляти клопотання про видачу Україні (екстрадицію) іноземців або осіб без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, якщо вони вчинили передбачені КК України тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України. Так само реальний принцип дає змогу відмовити у видачі зазначених суб'єктів у разі звернення іноземної держави із запитом про видачу.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено найбільш вагомі наукові результати дисертаційного дослідження, до яких належать такі:

1. Універсальний та реальний принципи чинності кримінального закону в просторі впливають на результативність кримінально-правового регулювання, і їм притаманні такі ознаки принципів кримінального права, як: 1) об'єктивно-суб'єктивний характер; 2) регулятивність; 3) спеціально-юридична природа; 4) нормативність; 5) обов'язковість на двох рівнях кримінально-правового регулювання: правотворчому та правозастосовчому; 6) системність.

2. Держави-учасниці міжнародних договорів (конвенцій) можуть реалізовувати свою екстратериторіальну юрисдикцію стосовно іноземців або осіб без громадянства, які вчинили міжнародні кримінальні правопорушення або кримінальні правопорушення міжнародного характеру, що посягають на інтереси декількох держав чи міжнародного співтовариства, шляхом застосування універсального (космополітичного) принципу чинності кримінального закону в просторі. Універсальний принцип чинності кримінального закону в просторі в Україні полягає в тому, що іноземці або особи

без громадянства, які не проживають постійно в Україні і вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за КК України у випадках, передбачених чинними міжнародними договорами, учасником яких є Україна. На підставі цих міжнародно-правових актів до КК України внесено відповідні норми, що передбачають кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення, які посягають на систему та порядок охоронюваних міжнародним правом суспільних відносин, що забезпечують мирне співіснування держав, дотримання правил міжнародного спілкування, ведення збройних конфліктів, а також на міжнародні гарантії безпеки національних, расових, релігійних груп та людства в цілому. Це слугує підставою для видачі осіб в Україну, які вчинили на території іншої держави тяжкі або особливо тяжкі злочини, що порушують інтереси України.

3. Реальний принцип чинності кримінального закону в просторі дає право будь-якій державі реалізовувати свою екстериторіальну юрисдикцію стосовно іноземців або осіб без громадянства, які вчинили передбачені кримінальним законом цієї держави тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод її громадян або інтересів цієї держави. Цей принцип чинності кримінального закону в просторі в Україні полягає в тому, що іноземці або особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні і за її межами вчинили передбачені КК України тяжкі або особливо тяжкі злочини проти життєво важливих прав і свобод людини і громадянина України, інтересів суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет та територіальну цілісність України, а також проти безпечних умов життєдіяльності і добробуту її громадян від реальних і потенційних загроз воєнного чи невоєнного характеру. Це слугує підставою для видачі в Україну осіб, які вчинили на території іншої держави передбачені КК України тяжкі або особливо тяжкі злочини, що порушують права і свободи громадян України або інтереси України.

4. Екстратериторіальність є проміжною між територіальним та універсальним принципом, тоді як екстериторіальність є проміжною між територіальним та реальним принципами, коли реальний принцип виступає як виняток з територіального принципу.

5. Механізм реалізації універсального принципу повинен бути побудований шляхом встановлення ієрархії юрисдикцій на підставі міжнародного та міждержавного узгодження змістовних та формалізованих засад реалізації універсального принципу чинності кримінального закону в просторі. Це надасть можливість, при дотриманні матеріальних і процесуальних гарантій взаємодії міжнародних та національних систем слідства та правосуддя, які встановлюються нормами міжнародного кримінального права та Статутом Міжнародного кримінального суду, забезпечити невідворотність кримінальної відповідальності тих осіб, які вчинили злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку та інші кримінальні правопорушення, за які можливість притягнення до відповідальності в Україні передбачена

міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

6. Виділяються певні категорії суб'єктів, на яких може бути поширена юрисдикція держави щодо реального принципу чинності кримінального закону в просторі. Це іноземці – особи, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав, так само біпатриди, що не мають громадянства України, біженці-іноземці чи особи-іноземці, які потребують додаткового або тимчасового захисту, які не перебували в Україні на момент вчинення кримінального правопорушення і які не проживають постійно на території України; особи без громадянства – особи, яких жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином, так само біженці без громадянства чи особи без громадянства, які потребують додаткового або тимчасового захисту, які не перебували в Україні на момент вчинення кримінального правопорушення, і які не проживають постійно на території України.

7. В контексті статті 8 КК України, інтереси України розуміються як інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та територіальну цілісність України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян від реальних і потенційних загроз воєнного чи невоєнного характеру, які можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

8. Права та свободи громадян України – це комплекс природних і непорушних свобод та юридичних можливостей, які мають природну сутність, є невід'ємними від індивіда і дозволяють кожному громадянину користуватися економічними й соціально-політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах.

9. Реальний принцип чинності кримінального закону в просторі потребує оптимальної конкретизації підстави застосування цього принципу шляхом наведення певного переліку кримінальних правопорушень, вчинених іноземними громадянами або особами без громадянства за межами її території. Це кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України та кримінальні правопорушення проти громадянина України, які охоплюються частинами четвертою та п'ятою статті 12 КК України.

10. Необхідним є внесення змін до статті 8 КК України шляхом заміни слова «громадян» словом «громадянина».

11. Частину першу статті 8 КК України «Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кримінальних правопорушень, вчинених іноземцями або особами без громадянства за межами України» слід викласти в такій редакції:

«Стаття 8. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кримінальних правопорушень, вчинених іноземцями або особами без громадянства за межами України

1. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом, якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, або в інших випадках, передбачених міжнародними договорами, або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України, або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадянина України».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Кедик В. П. Колізія територіального та персонального принципу, або можливість подвійної кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. Вип. 69. С. 317–322.
2. Кедик В. П. Визначення місця здійснення злочину і межі дії кримінального закону. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. Юридичні науки. 2015. Вип. 2. Том 3. С. 19–22.
3. Кедик В. П. Застосування принципу non bis in idem у випадках вчинення злочину за межами України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Право. 2015. Вип. 33. Том 2. С. 105–107.
4. Кедик В. П. Основні засади реального принципу просторової дії кримінального закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 149–152. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/43.pdf
5. Кедик В. П. Підстави притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені поза межами України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 1. С. 88–91.
6. Кедик В. П. Умови притягнення до кримінальної відповідальності за універсальним принципом. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 8. С. 123–129.
7. Кедик В. П. Сукупність умов, за яких правові наслідки вироку суду іноземної держави можуть бути враховані в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 1. URL: http://www.pap.in.ua/1_2015/75.pdf.
8. Кедик В.П. Implementation of the universal and real principles of the law of ukraine on criminal liability in space in relation to the application of the law on extradition *Visegrad journal on human rights*. № 6 (volume 1). 2020. С. 169-173.
9. Кедик В.П. Понятие универсального принципа действия уголовного закона в пространстве. *Leges Si Viata*. 2015/6. С. 49-52.
10. Кедик В. П. Універсальний принцип дії кримінального закону про кримінальну відповідальність. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси: монографія / за ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова; передмова С. В. Ківалова. Одеса : Юридична література, 2017. С. 207–224.

11.Кедик В. П. Поняття уголовно-правового імунитету *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу, 20–21 квіт. 2012 р. Т. 2. Одеса : Фенікс, 2012. С. 298–300.

12.Кедик В. П. Деякі питання щодо просторової юрисдикції у кримінальному праві України. *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., присв. 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права, 30 лист. 2012 р. Одеса, 2012. С. 234–235.

13.Кедик В. П. Принцип громадянства як один із елементів дії кримінального закону у просторі. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 22–23 бер. 2013 р. Львів, 2013. С. 22–23.

14.Кедик В. П. Особливості кримінальної відповідальності громадян України та осіб без громадянства у випадках вчинення злочину за межами України. *Рівень ефективності та необхідність впливу науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 23–24 бер. 2013 р. Одеса, 2013. С. 100–101.

15.Кедик В. П. Дія кримінального закону у просторі. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 30–31 бер., 2013 р. Ужгород, 2013. С. 182–183.

16.Кедик В. П. Визначення місця вчинення злочину і межі дії кримінального закону. *Сучасні проблеми криміналістики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 трав. 2013 р. Одеса, 2013. С. 151–156.

17.Кедик В. П. Визначення місця здійснення злочину. *Відповідальність за кримінальні правопорушення у сучасному вимірі* : матеріали Інтернет-конф., присв. пам'яті Л. В. Багрій-Шахматова, 27 груд. 2013 р. Одеса, 2013. С. 53–56.

18.Кедик В. П. Об'єкт кримінально-правової охорони при реалізації реального принципу. *Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 7 лют. 2014 р. Одеса : Фенікс, 2014. С. 108–109.

19.Кедик В. П. Колізія територіального та персонального принципу. *Юридична наука і практика виклику часу* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 13 бер. 2014 р. Одеса, 2014. С. 35–38.

20.Кедик В. П. Принципи кримінальної відповідальності осіб, які понесли покарання за межами України. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 трав. 2014 р. Т. 1. Одеса : Фенікс, 2014. С. 610–612.

21.Кедик В. П. Підстави кримінальної відповідальності за злочини, вчинені громадянами України за її межами. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів* : матеріали круглого столу, 30 трав. 2014 р. Одеса : Юридична література, 2014. С. 105–107.

22.Кедик В. П. Межі дії Європейської конвенції з прав людини у просторі. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 вер. 2014 р. Одеса : Фенікс, 2014. С. 47–49.

23.Кедик В. П. Дія кримінального закону в просторі у Римській імперії. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 листопада 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 115–117.

24.Кедик В. П. Кримінальна відповідальність громадян України за злочини, вчинені за межами країни. *Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті* : матер. Міжн. наук.-практ. конф., 5–6 груд. 2014 р. Дніпропетровськ, 2014. С. 108–109.

25.Кедик В. П. Ознаки принципів кримінальної відповідальності за злочини, вчинені за межами України. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє* : матер. Міжн. наук.-практ. конф., 5–6 груд. 2014 р. Харків : 2014. С. 33–36.

26.Кедик В. П. Концептуальні засади дослідження принципів відповідальності за злочини, вчинені за кордоном України. *Тенденції та пріоритети реформування законодавства України* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 12–13 груд. 2014 р. Одеса : 2014. С. 89–91.

27.Кедик В. П. Принцип громадянства як один із елементів дії кримінального закону у просторі. *Закон, проступок, відповідальність* : зб. наукових праць : присв. 85-річчю Л. В. Багрій-Шахматова. Одеса : Юридична література, 2014. С. 47–49.

28.Кедик В. П. Кримінально-правові наслідки вчинення злочину за межами України. Інтернет-конф. : *Новітні тенденції законотворчості у сфері кримінального права*. 20 квіт. 2015 р. Одеса, 2015. С. 196–201.

29.Кедик В. П. Проблеми врахування правових наслідків засудження особи іноземної держави щодо особи, яка вчинила новий злочин на території України. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України* : Матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 15–16 трав. 2015 р. Т. 2. Одеса : Юридична література, 2015. С. 230–233.

30.Кедик В. П. Щодо необхідності врахування національними судами тих чи інших правових наслідків засудження особи за межами країни. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів* : матеріали круглого столу : 24 трав. 2018 р. Одеса : Юридична література, 2018. С. 135–137.

31.Кедик В. П. Поняття кримінально-правових принципів, що діють за межами України. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів*. Матеріали круглого столу : 29 трав. 2015 р. Одеса : Юридична література, 2015. С. 45–48.

32.Кедик В. П. Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України. *Кримінальне право в*

умовах глобалізації : матер. Міжн. наук.-практ. конф., 25 трав. 2018 р. Одеса, 2018. С. 105–108.

33. Кедик В. П. Виконання в Україні вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови* : матер. Міжн. наук.-практ. конф., 16 черв. 2018 р. Одеса, 2018. С. 331–334.

34. Кедик В. П. Захист суверенітету держави у кримінально-правовому вимірі. *Політико-правова доктрина державного суверенітету в умовах глобалізації* : матер. Міжн. наук.-практ. конф., 26 жовт. 2018 р. Одеса, 2018. С. 106–109.

35. Кедик В. П. Принципи кримінально-правової політики України щодо категорії осіб, визначених у статті 9 КК України. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 17 трав. 2019 р. Т. 2. Одеса : Гельветика, 2019. С. 547–550.

36. Кедик В. П. Застосування принципів «NON BIS IN IDEM» та «Подвійної кримінальності» при врахуванні вироку суду іноземної держави. *Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 24 травня 2019 р. Одеса : Юридична література, 2019. С. 171–173.

АНОТАЦІЯ

Кедик В. П. Універсальний та реальний принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних аспектів принципів чинності кримінального закону в просторі.

Визначено поняття, зміст та ознаки принципів чинності кримінального закону в просторі у кримінальному праві. Досліджено зміст, поняття та ознаки принципів чинності кримінального закону в просторі у кримінально-правовій доктрині. З'ясовано генезис становлення принципів чинності кримінального закону в просторі в кримінально-правовій доктрині та законодавстві України. Проаналізовано місце і роль принципів чинності кримінального закону у просторі в системі принципів кримінального права. Запропоновані авторські визначення універсального (космополітичного) та реального принципів чинності кримінального закону в просторі. Обґрунтовано, що екстратериторіальність є проміжною між територіальним та універсальним принципом, тоді як екстериторіальність є проміжною між територіальним та реальним принципами, коли реальний принцип виступає як виняток з територіального принципу. Встановлено значення принципів

чинності кримінального закону у просторі. Окреслено шляхи вирішення проблем реалізації принципів чинності кримінального закону в просторі у сфері кримінальної правотворчості. Сформульовані науково-обґрунтовані пропозиції щодо внесення змін та доповнень до законодавства України у сфері реалізації принципів чинності кримінального закону у просторі.

Ключові слова: кримінальне право, принципи чинності кримінального закону, універсальний принцип, реальний принцип, екстрадиція.

АННОТАЦИЯ

Кедик В. П. Универсальный и реальный принципы действия закона Украины об уголовной ответственности в пространстве. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Национальный университет «Одесская юридическая академия». Одесса, 2021.

Диссертация является одним из первых в отечественной науке уголовного права специальным комплексным исследованием теоретических и практических аспектов принципов действия уголовного закона в пространстве.

Определены понятие, содержание и признаки принципов действия уголовного закона в пространстве в уголовном праве. Исследованы содержание, понятие и признаки принципов действия уголовного закона в пространстве в уголовно-правовой доктрине.

Выяснен генезис становления принципов действия уголовного закона в пространстве в уголовно-правовой доктрине и законодательстве Украины. Проанализированы место и роль принципов действия уголовного закона в пространстве в системе принципов уголовного права.

Предложены авторские определения универсального (космополитического) и реального принципов действия уголовного закона в пространстве.

Обосновано, что экстерриториальность является промежуточным между территориальным и универсальным принципом, тогда как экстерриториальность является промежуточным между территориальным и реальным принципами, когда реальный принцип выступает как исключение из территориального принципа.

Доказано, что механизм реализации универсального принципа должен быть построен путем установления иерархии юрисдикций на основании международного и межгосударственного согласования содержательных и формализованных принципов реализации универсального принципа действия уголовного закона в пространстве.

Аргументирована позиция относительно необходимости обеспечения оптимальной конкретизации основания применения реального принципа путем позиционирования определенного перечня преступлений, совершение которых иностранными гражданами или лицами без гражданства за пределами

ее территории позволяло бы применить реальный принцип действия уголовного закона в пространстве.

Установлено значение принципов действия уголовного закона в пространстве. Обозначены пути решения проблем реализации принципов действия уголовного закона в пространстве в сфере уголовного правосудчества.

Сформулированы научно обоснованные предложения по внесению изменений и дополнений в законодательство Украины в сфере реализации принципов действия уголовного закона в пространстве.

Ключевые слова: уголовное право, принципы действия уголовного закона, универсальный принцип, реальный принцип, экстрадиция.

SUMMARY

Kedik V.P. Universal and real principles of the operation of the law of Ukraine on criminal liability in expanse. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree of law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law. National University «Odessa Law Academy». Odessa, 2021.

Dissertation is one of the first in the Ukrainian science of criminal law with a special complex study of theoretical and practical aspects of the principles of criminal law in expanse.

Define the concept, content and features of the principles of the operation of the criminal law in expanse in criminal law. The content, concept and features of the principles of the operation of the criminal law in expanse in the criminal law doctrine are also investigated. The genesis of the formation of the principles of the operation of the criminal law in expanse in the criminal law doctrine and legislation of Ukraine has been clarified. The place and role of the principles of operation of the criminal law in expanse in the system of principles of criminal law are analyzed. The proposed author's definitions of the universal (cosmopolitan) and real principles of the operation of criminal law in expanse. It is substantiated that extra territoriality is intermediate between the territorial and universal principle, while extraterritoriality is intermediate between the territorial and real principles, when the real principle acts as an exception to the territorial principle. The significance of the principles of operation of the criminal law in expanse has been established. The work reveals the content, directions of implementation and outlines ways to solve the problems of implementing the principles of the operation of the criminal law in expanse in the field of criminal lawmaking. Scientifically substantiated proposals have been formulated for making amendments and additions to the legislation of Ukraine in the field of implementing the principles of the operation of the criminal law in expanse.

Key words: criminal law, principles of the operation of the criminal law, universal principle, real principle, extradition.

Підписано до друку 25.03.2021 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 2104-05.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38050 7775901 +38048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com